

Čechoslovákům, dále se zaměřovalo na kulturní a vzdělávací činnost, politické aktivity byly spíše výjimkou. V Perthu také fungovala pobočka *Společnosti pro vědu a umění*, jež se intenzivně snažila pořádat kulturní akce, například výstavy umělců nebo divadelní představení (s. 85). K tomu ještě dodejme, že přední osobností na poli českého exilu v 70. a 80. letech 20. století se stal Petr Hrubý, který vyučoval moderní dějiny a politologii na Curtin University v Perthu. V závěru knihy poukazuje autor také na rozkol, který ovlivnil většinu australských exilových organizací a který byl vyvolán napětím mezi únorovým exilem a posrpnovou emigrací (s. 97).

K této části se váže i moje výtka, poněvadž ve třetí kapitole se Miller až příliš zaměřuje na ostatní spolkové státy Austrálie. Je zřejmé, že chtěl poukázat na rozdílnost prostředí, jako například ve druhé kapitole při hodnocení sokolské činnosti, avšak zmíněnou problematiku stačilo pouze načrtnout. Srovnávat by bylo možné příznačnější faktory kulturně-sociálního života českých emigrantů, než jen uvedené aktivity divadelního charakteru.

Z Millerovy analýzy vychází fakt, že po únorový exil zůstával věrný odkazu první republiky, proto české komunity zakládaly různé organizace typu Sokol či Orel, legionářské obce nebo politické strany v prvorepublikovém duchu. Vycházelo to především z mentality menšiny a obav z cizí kultury a jejího prostředí. Naopak posrpnová vlna imigrantů, která byla generačně mladší, se zaměřovala spíše na zviditelnění českého kulturního života než na politické aktivity. Autor podotýká, že mezi těmito dvěma vlnami byla mentální bariéra, vycházející zejména z rozdílného kulturního kontextu a jiného politického smýšlení (s. 100).

Geneze knihy se datuje již k roku 2010, kdy Jaroslav Miller působil jako hostující profesor na Univerzitě Západní Austrálie v Perthu a seznámil se tu s nepočetnou českou komunitou, jež postrádala hlubší povědomí o své minulosti. Vycházel především z archivního materiálu získaného v Austrálii a České republice. Poněvadž se jedná o první publikaci na toto téma, je odborná literatura převážně sekundárního charakteru. Kniha je také doplněna o obrazovou přílohu a rejstřík. Publikace Jaroslava Millera přináší stručný pohled na českou komunitu ve 20. století v Západní Austrálii, avšak nepřímou naznačuje, jak je potřebná syntéza historického vývoje a asimilace Čechů v Austrálii.

Jaroslav Kříž (FF UK Praha)

Milena Secká – Martin Šámal, BYL TO MŮJ OSUD... ZÁPISKY JOSEFY NÁPRSTKOVÉ. Národní muzeum, Praha 2014, 323 s.–

Díky systematické práci několika badatelů (Jana Jiroušková, Milena Lenderová, Milena Secká, Ludmila Sochorová, Irena Štěpánová) se teprve v posledních letech daří zaplňovat bílá místa v našich vědomostech o počátcích oboru v 19. století, o osobnostech, které jej formovaly, a zvláště pak o ženách, které doposud stály v pozadí svých mužských protějšků. Výsledkem dlouholeté práce etnografky Mileny Secké, již věnovala Náprstkovu muzeu a jeho zakladatelům, je řada odborných článků i přitažlivá publikace o příslušnicích této rodiny (spolu s I. Štěpánovou a L. Sochorovou, 2001). Na ni navázala autorka společně

s archivářem Martinem Šámalem zpracováním dalších, dosud nezveřejněných pramenů k životu Josefy Náprstkové.

Josefa Křížková, zvaná Pepa a Náprstkem důvěrně Pepička, se narodila v roce 1838 v Praze, kde ve svých dvanácti letech ukončila školní vzdělávání a vypomáhala matce s posluhováním. Její otec se stal sladovníkem v lihopalně Anny Fingerhutové v domě U Halánků na Betlémském náměstí, kam Josefa nastoupila ve svých sedmnácti letech do služby a svou píli se vypracovala na nejbližší pomocnici své zaměstnavatelky v podniku i v domácnosti. Vojtěch Náprstek, kterého poznala po jeho návratu z amerického exilu, si okamžitě získal její bezmezný obdiv. Ačkoli přízeň byla oboustranná, Vojtěch respektoval matčin nesouhlas s nerovným sňatkem a s Josefou se oženil až po dlouhých sedmnácti letech známosti. Devatenáctileté manželství sice nebylo obdařeno dětmi, ale Náprstkovi přijali do výchovy pět sirot. Josefa přežila svého muže o třináct let – zemřela v roce 1907. Pocit intelektuální a společenské nedostatečnosti se snažila vyvážit sebevzděláváním a usilovnou prací při budování muzea a dalších osvětových činnostech.

Kniha Mileny Secké a Martina Šámala je přehledně strukturována. Po úvodní stati věnované charakteristice pramenů a nedlouhém shrnujícím životopisu Josefy Náprstkové jsou uvedeny jako samostatné kapitoly chronologicky seřazené přepisy písemných pramenů, kdy vlastnímu textu předchází prolog vysvětlující podobu a povahu zdroje. Takto se čtenáři dozvídají informace o životě Anny Homové-Novákové-Fingerhutové, o revolučním roce 1848, o vzniku muzea a činnosti v 90. letech 19. století. Vzpomínky doplňuje přednáška

Julia Zeyera vyslovená k Náprstkovým nedožitým sedmdesátinám, jejímž podkladem byly Náprstkovy (dnes již neexistující) deníky a oslavná báseň k rozloučení se s kostrou velryby, která byla jednou z atrakcí muzejních expozic. Podstatnou součástí je poznámkový aparát vytvořený z četných vysvětlivek, které uvádějí na pravou míru některé nepřesnosti a objasňují čtenáři dobové realie, doplňují údaje a data událostí, osvětlují roli zmíněných osob. Vedle úvodní kapitoly je neméně důležitá také ediční poznámka s transkripcí textů a dále jmenový, místní i věcný rejstřík, soupis pramenů a literatury a obsáhlá cizojazyčná resumé. Zatímco průběžně řazené fotografie v textu hrají ilustrativní úlohu při dokreslení tématu, obsáhlá závěrečná obrazová příloha s portréty osob uvedených v abecedním pořádku je galerií osobností české kultury ve druhé polovině 19. století.

Autoři čerpali z jedinečných materiálů uložených v Náprstkově muzeu, mezi nimiž jsou zachovány dokumenty k rodině Křížkových a jejich soukromá korespondence, deníky, zápisníky a diáře, které začala Josefa psát po nástupu do služby u Fingerhutů, vzpomínková vyprávění, výstřížkové knihy, vlastní knihovnička i hmotné doklady. Písemné prameny vypovídají nejen o životě a osobnosti Josefy Náprstkové, ale jsou rovněž jedinečným zdrojem poznatků k mnoha sbírkovým předmětům v muzeu, neboť dokládají jejich původ a způsob získání. Sama Josefa obdarovala muzeum šesti tisíci předměty jak mimoevropské provenience, tak také z Balkánu, konkrétně z Bosny. Koncem 70. let 19. století se zájem Josefy Náprstkové orientoval na ukázky lidové kultury z českých zemí a Slovenska, které získávala díky regionálním pracovníkům a přátelům.

Šlo především o textil, oděvní součástky a doplňky, vybavení domácnosti, hračky, modlitební knížky. Tento sbírkový soubor výrazně rostl, od druhé poloviny devadesátých let se stal souputníkem Národopisného muzea založeného Luborem Niederlem, od něhož vzešla idea spojení obou muzejních fondů. Sama Josefa Náprstková tuto myšlenku odmítla, přesto se jí podařilo o několik desetiletí později uskutečnit. Josefa tíhla, podobně jako další sběratelé (např. členové olomoucké družiny), k dokladům výšivek – shromáždila jich více než tisíc kusů a nazvala Práce našich matek.

Obdivuhodná je osvětová činnost Josefy Náprstkové. Stala se spoluzakladatelkou a aktivní členkou Amerického klubu dám a první české kuchařské školy Domácnost, iniciovala bezplatné kulturní programy pro pražské služby, její takzvané Nedělní dýchánky navštěvovala tisícovka žen. Přispěla k organizaci Jubilejní zemské výstavy (1891) a k prezentaci amerických Čechů na Národopisné výstavě československé (1895). Po Náprstkově smrti se snažila dostat jeho odkazu a prosadit dostavbu muzea s dalšími úpravami přilehlé ulice. Její tchyně Anna Fingerhutová jí byla příkladem v neokázalých charitativních aktivitách. Zveřejněné deníky však nejsou naplněny jen informacemi o usilovné a nikdy nekončící práci, věnované vedení podniku i muzea, a o návštěvách pozoruhodných osobností. V letech následujících po smrti milovaného manžela jsou prodchnuty zoufalstvím a hlubokým smutkem, neustálým připomínáním výročních dnů a stesky nad nedostatečnou úctou k Náprstkovu dílu a k jeho oběti pro český národ. Společnosti se stranila natolik, že ani nenavštívila Národopisnou výstavu, i když v domě přijímala četné delegace. Ze silné životaschopné osobnosti se stala

bolestí zlomená křehká žena, vzdychající nad těžkým údělem a opakující přání opětovného setkání s adorovaným Vojtěchem.

Autoři předestřeli čtenáři prostřednictvím písemných i obrazových pramenů plastický obraz konce 19. století v pražské společnosti kolem rodiny Náprstkových a jejich muzea. Lze se dozvědět nejen mnohé zajímavé konkrétní informace, ale především je možné pronikat do komplikované spleti přátelských i nevraživých vztahů a především do myšlení ženy, která se díky vlastní usilovnosti i podnětnému prostředí vypracovala ze služebné do střední společenské vrstvy tehdejší intelektuální elity. Přes zdánlivou emancipovanost zůstala přecitlivělou bytostí, nelehce vnímající skutečný nebo jen pomyslný náznak povýšenosti a přezíravosti, s nimiž se po celý život potýkala. Ač má tato kniha všechny náležitosti odborné publikace, je těžké nepodlehnout jejímu románovému kouzlu a lze se jen těšit na případné další zpracování dosud nevyužitě korespondence.

Alena Křížová (MU Brno)

Dorota Müllerová (ed.), O KRÁLI POPELOVI, NA NĚMŽ SI MYŠI POUCHUTNĚLY. POLSKÉ POVĚSTI A LEGENDY. Nakladatelství Argo, Praha 2011, 234 s.–

Nakladatelství Argo přináší ve své edici, která představuje pohádky, pověsti, legendy a mýty světových národů už dlouhá léta, folklorní texty z Polska. Každá podobná antologická publikace, jež se snaží představit alespoň ukázkou folklorního bohatství Polska, naráží na jeden výrazný kulturně-historický problém. Každý, kdo je